

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● № 04 (3592) ●

● СЕРАДА, 27 ЛЮТАГА, 2019

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

**“Надзея”
плюс
“Прамeнь”**
Стар. 5

**Хвалі
кніжнага
шчасця**
Стар. 7

**Лес...
у электронным
фармаце**
Стар. 8

ДА 75-ГОДДЗЯ ВЫЗВАЛЕННЯ

Музыка-самаву прыйшоў у музыку дзякуючы трафейнаму гармоніку ды бацьку-салдату з Кубані, які вызваляў Беларусь, дайшоў да Берліна і вярнуўся з перамогай на Капыльшчыну — да дзяўчыны, якую ў вайну пакахаў

Абараняць Айчыну можна, як кажуць, з розных флангаў — і ў ваенны, і ў мірны час. Як там у класіка нямецкай літаратуры: “І варты толькі той жыцця ды волі, / Хто кожны дзень за іх ідзе на бой...” Памяць пра падзеі Другой сусветнай вайны ўслед за бацькамі-ветэранамі, партызанамі ў Беларусі зберагаюць іх сыны, дачкі. А гэта — велізарная сіла! Неацэнны досвед змагання за жыццё, навуку перамагаць, не адступаць перад цяжкасцямі ды радавацца кожнаму новаму дню многія з нашчадкаў салдатаў Перамогі самі засвоілі ад старэйшых — і далей перадаюць па жыццёвай эстафеце.

З ліку такіх і Дзмітры Ровенскі — знакаміты музыка-самавук з Капыльшчыны, сын салдата. → **Стар. 4**

Дзмітры Ровенскі, сын салдата

Прыгожа, з музыкай ідзе па жыцці Дзмітры Ровенскі

КОНКУРС

Што такое “Краса WEEK”?

Юныя мастакі з Растова-на-Доне рыхтуюць творчыя працы на Міжнародны конкурс выяўленчага мастацтва з беларускай прапіскай. Далучайцеся!

Абвестку пра конкурс Уладзімір Банцэвіч, кіраўнік Саюза беларусаў Дону, пабачыў на сайце Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя А. К. Глебава. Падзівіўшыся назве, звярнуўся ў рэдакцыю: а што такое “Краса WEEK”? Яго юныя сябры вырашылі ў конкурсе паўдзельнічаць.

У гульні з беларускай назвай месяца “зашыфраваны” зварот да красы-прыгажосці, а таксама і абвешчэнне веку прыгажосці — не проста тыдні. Гэта конкурс для маладых твораў, якім хочацца тварыць свет у новым фармаце. Асноўная мэта конкурсу — падтрымка маладых талентаў, прычым “арганізатары імкнуцца дапамагчы талентам разгарнуць свой патэнцыял на максімум”. Ладзіць жа конкурс згаданы Мастацкі каледж. Працы прымаюцца з 1 па 23 сакавіка 2019 года.

Янка Яцкавец

ЛІНІЯ ЖЫЦЦЯ

Тысячы ніцяў, якія не парваць

Галоўны рэдактар газеты “На страже Родины” Заходняй ваеннай акругі Расіі Сяргей Мартынкевіч даўно жыве ў Санкт-Пецярбурзе, аднак заўсёды памятае пра свае беларускія родавыя карані

Пачну з невялічкай інтрыгі. Ці ведаеце вы ў Расіі горад, дзе жывуць звыш 200 тысяч выхадцаў з Беларусі? Падказку шукайце ў кнізе ўраджэнца Навагрудчыны, доктара філалагічных навук Мікалая Нікалаева “Беларускі Пецярбург”. Кніга пабачыла свет 10 гадоў таму: у 2009-м. І ў адной з рэцэнзій сцвярджалася, што аўтар, цяперашні піцерац, такі горад адшукаў. Нацяжкі тут няма: у Санкт-Пецярбурзе мо іх болей тых, хто спалучаны роднаснымі, сваяцкімі, культурнымі, эканамічнымі ды іншымі сувязямі-ніцямі з Беларуссю як з Радзімай ці зямлёю продкаў. Пра нашы родныя месцы (сам я з Матырына, з-пад Вушачаў) нагадваюць і піцёрскія назвы: Віцебскі вакзал, Віцебскі праспект, вуліцы Беларуская, Бабруйская, Віцебская, Гомельская, Дзвінская, Магілёўская, Канстанціна Заслонова, Дзмітрыя Аскаленкі, Зіны Партновай, Віцебская плошча, Віцебскі мост, Гродзенскі завулак, Нёманскі завулак... У згаданай кнізе распавядаецца і

пра Сяргея Мартынкевіча, які цяпер — галоўны рэдактар газеты “На страже Родины” Заходняй ваеннай акругі Расіі.

Рыхтаваўся да размовы з ім, думаў: ці не будзе зямляк мяне “ціснуць” прафесіяналізмам? А ён і дапамагаў, і скіроўваў дыялог у вызначаным рэчышчы. Хоць знаёмыя мы з Сяргеем Антонавічам больш за чвэрць стагоддзя, ды адкрываўся ён і новымі гранямі. Расказаў пра бацьку, які быў майстрам на ўсе рукі ў будаўніцтве, а найбольш працаваў цесляром. Антон Вікенцевіч мог узвесці хату, лазню, хлёў... І сына прыцягваў да такой працы гадоў з 12-ці. (Раней у Беларусі цесляроў было шмат. Бадай што кожны дарослы мужчына мог сам “зрубіць” з бярвёнаў хату й гаспадарчыя пабудовы. — **Рэд.**) Мартынкевіч-старэйшы працаваў у Бабруйску на вагавым заводзе (цяпер завод вагавымяральных прыбораў), швейнай фабрыцы імя Ф. Э. Дзяржынскага (цяпер “Славянка”). Пабываў і на цаліне. Сяргей памятае, як бацька яго адвучваў ад курэння: “Паліш? Ну, давай, палі... Гэта ж трэба так мазгі наладзіць, каб за свае грошы ўласнае здароўе губіць!”

Маці, Любоў Мікалаеўна (у дзявоцтве Станкевіч, з 1930 года), — таксама з Магілёўшчыны: з вёскі Добас-

на Кіраўскага раёна. Яе бацька памёр яшчэ ў 1937-м, айчыны загінуў на вайне, а 1944-м Любу з сёстрамі (9 і 2 гадоў), маці ды іншымі жыхарамі вёскі Даброціна, дзе яны жылі, немцы пагналі пешшу пад Азарычы — гэта Калінкавіцкі раён Гомельшчыны. Вязняў заганалі ў драбна-лессе на балоце, ачапілі тое месца калючым дротам і трымалі без ежы, вады й цяпла каля тыдня. Быў сакавік, на зямлі яшчэ ляжаў снег. (Да пачатку 1944 года гітлераўцы былі выбіты з 2 абласных і 36 раённых цэнтраў Беларускага Палесся. У Гомелі пачаў дзейнічаць ШНК БССР. Таму план у Гітлера быў такі: зрабіць з людзей зброю масавага знішчэння й накіраваць яе супраць воінаў Чырвонай арміі. За калючым дротам у трох лагерах смерці пад Азарычамі апынулася больш за 50 тысяч чалавек, і амаль палова з іх засталіся там назаўсёды. Іх спецыяльна заражалі сypным тыфам: як натуральным чынам (праз вошай), так і распыляючы бактэрыялагічныя сродкі з самалёта. — **Рэд.**) Бабуля Сяргея ўратавала ўсіх сваіх дачок, бо здолела схавач на цэле сухары, патрохі выдавала іх дзецям. Многія палонныя памерлі ад холаду й голаду, астатніх вызвалілі савецкія войскі. Любоў Мікалаеўна казала сынам: “Нашы вызвалілі!”. → **Стар. 6**

ISSN 0439-3619

9 770439 361003 1 9 0 0 4

ШАНУЙ СВАЁ!

Хто мову ведае, той больш разумее

Міжнародны дзень роднай мовы быў абвешчаны на 30-й сесіі ЮНЕСКА па прапанове Бангладэш і святкуюецца штогод 21 лютага

Дні роднай мовы пачалі святкавацца ў Беларусі рознымі дзяржстановамі, грамадскімі суполкамі з 2009 года. Якраз тады Арганізацыя Аб'яднаных Нацый па пытаннях адукацыі, навукі й культуры палічыла: беларуская мова таксама знаходзіцца пад пагрозай знікнення. З таго часу ў нашай краіне ладзяцца імпрэзы, выставы, публічныя чытанні беларускамоўных твораў ды шэраг іншых акцый, што прыцягваюць да мовы ўвагу, пашыраюць сферы яе ўжывання.

Як сведчаць эксперты, цяпер у свеце — каля 6 тысяч моў, прычым 43% з іх — пад пагрозай знікнення. Усяго некалькі соцен моў адыгрываюць заўважную ролю ў сістэмах адукацыі, дзяржсферы і менш за 100 моў выкарыстоўваюцца ў свеце лічбавых тэхнало-

Ад рэдакцыі. У многіх беларускіх суполках замежжа на святочных імпрэзах адзначаецца Дзень роднай мовы. Бо якраз мова, як вядома, дапамагае трымаць духоўныя павязі з Бацькаўшчынай, заставацца і ўдалечыні ад яе — разам з ёю. Без ведання роднай мовы губляецца прамы доступ да вялікіх духоўных скарбаў, набіраных нашымі папярэднікамі.

Паведамленні пра святочныя імпрэзы паступаюць у рэдакцыю: з украінскага Мікалаева, літоўскай Клайпеды... Расказам пра тое ў наступным нумары.

гій. А між тым кожная мова можа зберагчы й нават развіць нашу культурную спадчыну. Любая дзейнасць па распаўсюджванні роднай мовы дапамагае не толькі лінгвістычнай разнастайнасці ды шматмоўнасці. Гэта й шлях да больш глыбокага разумення моўных і культурных традыцый па ўсім свеце. Праз шматмоўнасць развіваюцца навыкі памяркоўнасці, дыялогу між людзьмі розных нацыянальнасцяў.

Ганна Лагун

ПАДЗЕЯ

З чаго пачынаецца мужнасць

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ўшанавалі лаўрэатаў спецыяльнай прэміі Прэзідэнта дзеячам культуры і мастацтва

Людміла Бурдыка разам з хорам

Напярэдадні Дня абаронцаў Айчыны ў Нацыянальнай бібліятэцы складалі “Оду мужнасці”. На святочны канцэрт з такой назвай сабралася шмат людзей: сталых, з ардэнамі й медалямі на грудзях, і маладых, у курсанцкай форме. Прыйшлі тыя, каму падабаюцца добрыя песні з мінулага. Ужо ў фазе панавала святочная атмасфера: на сцэну ж выйдуць лаўрэаты спецпрэміі Прэзідэнта за 2018 год. Гэта Акадэмічны ансамбль песні й танца Узброеных сіл Беларусі ды творчы калектыў “Судьбы” з былых непаўналетніх вязняў фашызму, які створаны ў Першамайскім раёне Мінска.

Ад пачатку канцэрта гучалі натхнёныя словы, вершаваныя радкі, сардэчныя песні пра Маці-Беларусь. Бо, як вядома, і абараняць Айчыну, і служыць ёй, народу сваімі добрымі справамі ў мірны час немагчыма без глыбокай, моцнай любові да роднага краю. З патрыятычных песень у асноўным і складаецца рэпертуар згаданага ансамбля Узброеных сіл, што робіць вялікі ўнёсак у скарбніцу беларускай музыкі, нацыянальнай культуры ў цэлым, дорацы слухачам бадзёрыя армейскія песні ды танцы. Уручэнне прэміі для ансамбля стала знакавай падзеяй і таму, што 9 студзеня ён адзначыў 80-годдзе. Узнагароду ад Прэзідэнта ансамбль атрымаў за рэалізацыю праекта “Айчыне служым”: артысты давалі канцэрты ў раённых і абласных цэнтрах, воінскіх часцях і дамах культуры Беларусі. Цяпер калектыў узначылае выпускнік ваенна-дыржорскага факультэта пры Маскоўскай дзяржкансерваторыі імя П. І. Чайкоўскага, магістр мастацтваў, заслужаны артыст Беларусі, палкоўнік Уладзімір Варапаеў. Ансамбль даў пад яго кіраўніцтвам з 2004 года больш 2100 канцэртаў як у Беларусі, так і ў Германіі, Польшчы, Францыі, Расіі. Уладзімір Сяргеевіч на імпрэзе ў Нацыянальнай бібліятэцы сказаў: патрыятычныя песні патрэбны ў першую чаргу маладому пакаленню, выхаванне з дапамогай армейскіх песняў і танцаў будзе пашырацца.

Я ўжо згадала юнакоў у курсанцкай форме. Цікава, пра што думалі яны, калі на сцэну падняліся былыя непаўналетнія вязні фашызму? З гадамі ж толькі мы разумеем, што мужнасць пачынаецца не заўсёды на полі бою. Яна не толькі ў тым, каб быць гатовым загінуць за родных, за свой народ, але і ў тым, каб выжыць дзеля сваёй Баць-

каўшчыны ў цяжкіх, нечалавечых умовах. А потым — біць у набат, папярэджаць іншых: будзьце пільныя! Не дайце разгарэцца новым узброеным канфліктам! Бабулі, дзядулі паважанага веку паўсталі перад хлопцамі як сапраўдныя героі ўжо таму, што змаглі выжыць, выстаяць у жыцці, прайшоўшы ў дзяцінстве праз здэкі ў канцлагерах, голад і нястачу пад час блакады, акупацыі. Яны ж і цяпер цвёрда стаялі ў страі, плячом да пляча, і хорам спявалі песні пра Перамогу.

Хор “Судьбы” атрымаў спецпрэмію Прэзідэнта за акцыю “Не фашызму! Дзяцінства без вайны!”, якая стартвала ў 2014 годзе ў Ваеннай акадэміі Беларусі. Пра тую акцыю, дарэчы, не раз пісала й наша газета. Хор выступаў у Чэхіі, Францыі, Галандыі, Бельгіі, Фінляндыі, Швецыі, Расіі, Казахстане, Кыргызстане, Эстоніі ды іншых краінах. А ў французскім горадзе Арадур былыя вязні фашызму падпісалі зварот да ўсіх народаў Еўропы з заклікам не дапусціць паўтарэння жахаў вайны. Хор створаны ў 2004 годзе ў плыні сумеснага беларуска-нямецкага праекта “Песні для справы міру”. Ініцыятары яго стварэння — кіраўніца арганізацыі былых непаўналетніх вязняў фашызму Першамайскага раёна Мінска Галіна Змушко ды яе брат Мікалай Дзенісевіч (яго летась не стала), выкладчыца гісторыі 137-й мінскай школы імя П. М. Машэрава Людміла Шчэнікава, канцэртмайстар Алена Наумчык. Мастацкі кіраўнік хора — Людміла Бурдыка.

Выступае Акадэмічны ансамбль песні й танца Узброеных сіл Беларусі

Ушанаванне лаўрэатаў прэміі Прэзідэнта ў Нацыянальнай бібліятэцы — добрая ўжо штогадовая традыцыя. На гэты раз бібліятэка прадставіла й кніжную выставу “Вялікі талент, вялікая праца, вялікае сэрца”, прысвечаную лаўрэатам прэміі Прэзідэнта “За духоўнае адраджэнне”, спецпрэміі Прэзідэнта дзеячам культуры і мастацтва, спецпрэміі Прэзідэнта “Беларускі спартыўны Алімп” за 2018 год. Дэманстраваліся кнігі, каталогі, буклеты, артыкулы з перыёдыкі, выяўленчы матэрыял з бібліятэчных фондаў, у якіх расказваецца пра лаўрэатаў.

Ганна Лагун

СА СТУЖКІ НАВІН

Ваенная гісторыя вачыма патрыётаў

Напярэдадні Дня абаронцаў Айчыны Аляксандр Лукашэнка наведаў Ваенную акадэмію: адбылася сустрэча Прэзідэнта з курсантамі, слухачамі й выкладчыцкім складам элітнага ваеннай ВУН краіны. Прэзідэнт знаёміўся з Залай ваеннай гісторыі, якая была створана да 100-годдзя Узброеных Сіл Беларусі. У экспазіцыі

прадстаўлены экспанаты і з далёкай мінуўшчыны: ад рыцарскіх часоў. Бо, як вядома, ва ўсе вякі ўмелі нашы продкі бараніць Бацькаўшчыну. Вайсковая спадчына — неад’емная часткі летапісу незалежнай Беларусі. Асабліва ўвага ў Зале нададзена бітвам, аперацыям, што праходзілі на нашай зямлі альбо з удзелам беларусаў. Знаёмячыся з экспазіцыяй, Аляксандр Лукашэнка адзначыў: беларускую гісторыю спрабавалі ламаць, перапісваць, крышыць. Таму, на яго думку, важна цяпер паглядзець на яе вачыма патрыётаў, ваенных людзей, сумленных, аб’ектыўных — не ва ўгледу нейкім палітыкам.

Потым у адной з аўдыторый прайшла сустрэча Прэзідэнта з выкладчыкамі, курсантамі акадэміі. Ён выступіў са змястоўнаю прамовай, а потым адказаў на шматлікія пытанні.

Старты ў Раўбічах

Чэмпіянат Еўропы па біятлоне праходзіў 20–24 лютага ў рэспубліканскім Цэнтры алімпійскай падрыхтоўкі па зімовых відах спорту “Раўбічы”. На снежную трасу выйшлі 160 біятланістаў і 135 біятланістак з 37 краін. Былі разыграны 8 камплектаў узнагарод. Першае месца ў медальным заліку — у зборнай Швецыі, а Беларусь з

трыма ўзнагародамі — на пятай пазіцыі. З нашых спартсменаў вызначылася Ірына Крыўко (**на здымку**): заваявала серабро ў пасьюце (спаборніцтва яшчэ называюць гонкай пераследу) і бронзу ў індывідуальнай гонцы. Наша каманда заваявала таксама трэцяе месца ў змешанай эстафете.

Чатыры раёны ў турзвязцы

Аматары вандраванняў добра ведаюць чароўныя мясціны ў паўночнай, азёрнай частцы Беларусі. Цяпер жа тым прадпрымальнікам, хто працуе ў сферы турызму ў Гродзенскім, Мёрскім, Браслаўскім і Мядзельскім раёнах, будзе аказана падтрымка. Такі пільотны праект рэалізуюць Міністэрства спорту і турызму разам з ПРААН (Праграма Развіцця Арганізацыі Аб’яднаных Нацый). Фінансавую падтрымку тым, хто шчыруе на ніве турыстычных паслуг, аказвае праграма Міністэрства замежных спраў Польшчы “Польская дапамога”.

Такія захады прадпрымаюцца, каб дасягнуць устойлівага развіцця рэгіёнаў. Тэма гэтая набывае новае гучанне. Як вядома, 17 Мэт устойлівага развіцця прыняты ў адпаведнасці з Рэзалюцыяй Генасамблеі ААН у верасні 2015-га. Беларусь далучылася да “Парадку дня ў галіне ўстойлівага развіцця на перыяд да 2030 года” — і рухаецца ў гэтым кірунку. Зроблены шэраг важных захадаў для яго рэалізацыі на нацыянальным узроўні. Так што бізнес у рэгіёнах — развіваецца.

Падрыхтаваў Іван Ждановіч — паводле матэрыялаў БелТА

У ДАЛОНЯХ СУСВЕТУ

Грамніцы: жывы працяг традыцый

Спрадвечныя звычаі, абрады беларусаў, якія раней бытавалі пераважна па вёсках, цяпер адаптуюцца і ў гарадскіх умовах, прычым — у далёкай Сібіры

Вольга Ігнатчык

Зіма сёлета ў Беларусі праходзіць пад знакам плюс, б'е тэмпературныя рэкорды. Таму, пэўна, не так засумавалі мы па вясне, як супляменнікі з Сібіры, дзе маразы былі за мінус 30. І допіс у рэдакцыйнай пошце Вікторыі Канінай пра тое, што “Крывічы” саграваюць Іркуцк, — не выпадковы: хочацца ж людзям цяпла! Вось і сабраліся ў холад актывісты Іркуцкага Беларускага клуба “Крывічы”, каб правесці абрад “Грамніцы”. Тое было на выспе Юнасць, што пасярод Ангараў ў цэнтры Іркуцка. Да таго ж ладзілі абрад беларусы 2 лютага — “па Сонцы”, паводле язычніцкіх вераванняў продкаў.

Як вядома, у беларускай міфалогіі ёсць Бог грому й маланкі Пярун, а ягоную жонку завуць Грамніца, яна — Багіня лета. Яе нашы продкі сабе ўяўлялі як прыгожую, добрую жанчыну, заступніцу сялян. Яе й прасілі пра дождж у летнюю спякоту. Верылі: калі зімою Пярун з жонкаю клаліся спаць, то Грамніца першаю прачыналася ды назірала, ці моцна лютуе на зямлі Бог зімы — Зюзя.

З прыходам хрысціянства на Беларусь “Грамніцы” займелі яшчэ назву “Стрэчэнне”. Кара-

Грамнічная свечка сагравае

ні ж абраду сягаюць у эпоху старажытнаславянскую. Даследчыкі лічаць: людзі заўважылі, што на пачатку лютага пасля моцных студзенскіх маразоў прыходзіць адліга. Потым яшчэ зноў маглі ўдарыць маразы, разгуляцца завеі. То лічылі: гэта сустрэча Зімы й Лета — касмічных, сёння б казалі, энергетычных плыняў. Вось такія “парадоксы надвор’я” адсачылі мудрацы, зафіксавалі ў свядомасці ды вераваннях, у адметным абрадзе, які мае шмат розных нюансаў.

На ангарскай выспе сабралася ладзіць Грамніцы каля 40 чалавек: былі нават студэнты з Германіі ды ЗША, якія “па абме-

не” вучацца на міжнародным факкультэце Іркуцкага дзяржуніверсітэта. Ды суровыя ўмовы такі вымусілі частку абраду з вуліцы перанесці ў кафэ “Остров”. Дзяўчаты па чарзе выклікалі Грамніцу: стукалі драўлянай калатушкай па жалезным калыцы. Потым усе падзяліліся на дзве каманды: “Зіму” й “Лета”. Пачаліся спаборніцтвы ў традыцыйных беларускіх гульнях “Кавенька”, “На сілкі”, “Цягалкі”. Ну што ж, у Іркуцку “Лета” саступіла “Зіме” — чакай маразоў.

Пад дахам мужчыны здабылі рытуальны Агонь, высекшы іскры з крэменю. Ад яго запалілі галоўную Грамнічную свечку, і ад яе кожны змог пераняць полымя для сваёй, загадаць жаданне. Магічная сіла свечкі, вераць беларусы, спрыяе ў розных варунках: зняць зубны боль, паладзіць з тым, каго кахаеш... Сіла тая ўзмацнілася, калі гурт аўтэнтычнай песні “Крывічы” праспяваў песню “Зіма з летам стрэлася”. Потым былі яшчэ іншыя песні, танцы — імі завяршалі Грамніцы.

А наўздагон гэтаму допісу з Іркуцка прыйшоў яшчэ адзін: як актывісты Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага святкавалі Стрэчэнне. Тое было, напісалі нам з ІТБК,

15 лютага на вулічнай пляцоўцы Дома рамёстваў і фальклору. Запрасілі паўдзельнічаць у абрадзе аднадумцаў, аматараў народных традыцыйных святаў. Некаторыя нават загадзя зрабілі васковыя свечкі: яны жаўтаватыя, пахнуць мёдам. “Глядзіш на іх — і на душы становіцца цяплей”, — пішуць нашы сябры. Сонечны, ясны дзянёк выдаўся. І спрыяў ён таксама добраму настрою. І на гэты раз высеклі іскры, запалілі агонь, потым Грамнічныя свечкі, спявалі абрадавыя песні. Яшчэ нашы сябры пішуць: “Калі праспявалі “Благаславі, Божа!”, то здавалася, што скрозь аблогі,

галіны дрэў сыходзіць на нас дабраслаўленне. На душы было лёгка й добра. Усе разам вадзілі карагоды, гулялі, танцавалі пад гармонік. Наш дзень прадказаў: вясна будзе ранняю ды прынясе добры ўраджай пшаніцы”.

Ну вось, будзе яшчэ ў Іркуцку магчымасць праверыць: чый жа прагноз надвор’я, зроблены ў пару Грамніц і Стрэчання, вытрымае выпрабаванне часам. Зрэшты, я ўпэўнена: у тых, хто ўдзельнічае ў народных абрадах, паглыбляецца ў чароўны свет народных традыцый — і барометр душы спрацоўвае больш на пазітыў, на сонечную й цёплую, камфортную будучыню.

Ад вогнішча запалілі Грамнічныя свечкі

КАШТОЎНЫ ДОСВЕД

Летапіс дружбы праз лёсы людзей

У чарговы раз падведзены вынікі конкурсу даследчых работ, які праводзіць Саюз беларусаў Латвіі

Алесь Мурочак

Газета не раз ужо расказвала пра цікавы конкурс даследчых работ “Беларусы Латвіі. Мінулае й сучаснасць”, які праводзіць Саюз беларусаў Латвіі пры падтрымцы Беларускага дзяржаўнага педуніверсітэта імя Максіма Танка. (Гл.: “З лёсаў тчэцца гісторыя” — ГР, 15.02.2018.) Конкурс гэты штогод збірае шмат удзельнікаў, ён спрыяе паглыбленню, пашырэнню разнастайных кантактаў між суседнімі краінамі, братнімі народамі. Праз лёсы канкрэтных людзей, сямей, праз даследаванне шматстайных абставінаў супольнага беларуска-латышкага жыцця ствараецца ўнікальны Летапіс дружбы. Можна меркаваць, што з часам каштоўныя матэрыялы, назбіраныя ды аформленыя даследчыкамі, будуць шырока даступнымі й праз інтэрнэт. А сучасныя ІТ-тэхналогіі, як вядома, дазваляюць зрабіць нават з заваляў разрозненых дакументаў, з рознафарматных файлаў сапраўдную электронную базу дадзеных, у якой можна лёгка з’арыентавацца, весці пошукі, папаяняць і ўдакладняць раней

Ганна Міхірова (з дыпламам) на ўзнагароджанні ўдзельнікаў конкурсу ў Генконсульстве Беларусі ў Даўгаўпілсе

пададзеныя звесткі. Такія тэхналогіі ў Беларусі ўжо ёсць.

Штогод конкурс мае свае “магістральныя” тэмы. Летась арганізатары скіравалі ўвагу моладзі, краянаўцаў на юбілейныя даты: 100-годдзе Латвійскай Рэспублікі, 15-годдзе Саюза беларусаў Латвіі. Згадвалі й жалобныя даты: 75 гадоў было Асвейскай трагедыі, Хатынскай трагедыі. Сярод лепшых у намінацыі “Беларусы Латвіі. Цікавыя асобы” апынулася й даследчая праца Ганны Міхіравой з беларускага горада Жодзіна, яна працуе ў Цэнтральнай гарадской бібліятэцы. Праца пад назвай “Калі ты нарадзіўся, за Дзвіной гарэла неба” прысвечана вядомаму беларускаму пісьменніку Сяргею Панізьніку, ягонай дакументальнай аповесці “Асвейская трагедыя”. Нагада-

ем: нястомны творца шмат зрабіў і робіць для развіцця літаратурных, культурных стасункаў паміж дзвюма краінамі, братнімі народамі. За заслугі перад Латвіяй у 1998 годзе ён ганараваны Ордэнам Трох Зорак Латвійскай Рэспублікі.

Аповесць “Асвейская трагедыя” — гэта шчымлівы аповед пра чорную старонку ў беларускай гісторыі: пра карную антыпартызанскую аперацыю на тэрыторыі Віцебскай вобласці пад час Вялікай Айчыннай вайны. Яна пачалася 15 лютага 1943 года ў вёсцы Росіца (Верхнядзвінскі раён) і мела назву “Зімовае чараўніцтва”. Нелюдзі сагналі ў касцёл мірных жыхароў, пратрымалі іх там у холадзе й голадзе некаторы час, а пасля “сартавання” 1528 чалавек спа-

лілі жыўцом на ўскрайку вёскі. Так Росіца стала своеасаблівым знакам вялікай бяды — першай вёскай, якую спалілі карнікі ў аперацыі “Зімовае чараўніцтва”.

Чытаем у аповесці: “Карная аперацыя, якую арганізавалі гітлераўскія захопнікі, па жорсткасці перасягнула ўсе раней праведзеныя імі акцыі па знішчэнні мірнага насельніцтва. У выніку блакады толькі ў былым Асвейскім раёне спалены былі ўсе 158 населеных пунктаў, частка з іх знішчана разам з людзьмі... На Віцебшчыне ў вайну не стала кожнага трэцяга, тут кожны другі мужчына з вайны дамоў не вярнуўся... На Асвейшчыне 120 вёсак так і засталіся не адноўленымі”.

Унікальная Кніга народнай памяці, якую стварыў Сяргей Сцяпанавіч Панізьнік, цяжкая для прачытання. Аўтару “даводзілася трывожыць скалечаную вайной памяць людзей, хваляваць чалавечыя сэрцы”. На старонках “Асвейскай трагедыі” сведкі жудасных падзей распаўядалі, як сядзелі некалькі дзён у халодным касцёле, як іх потым сартавалі, разлучалі многіх назаўжды з роднымі, блізкімі. А потым яшчэ тым, хто ацалеў, трэба было выжываць у лагерах смерці. Уявіць сабе цяжка, што перажылі мірныя жыхары, якія бачылі ўсё тое на свае вочы. Колькі ж ім патрэба было сіл

духоўных і фізічных, цяплення, каб вытрымаць здзекі фашыстаў, падмануць голад, проста не змерзнуць. Аўтар “Асвейскай трагедыі”, сам былы афіцэр, заклінае ўсіх нас быць пільнымі, не дапусціць, каб тыя жахі калі-небудзь паўтарыліся.

Ганна Міхірова, расказваючы пра аўтара, саму Асвейскую трагедыю, аповесць з такой назвай, нагадвае: кнігу Сяргея Панізьніка ў Жодзіне можна ўзяць пачытаць у Цэнтральнай гарадской бібліятэцы.

Паўдзельнічаць у конкурсе даследчых работ “Беларусы Латвіі. Мінулае й сучаснасць”, які праводзіць Саюз беларусаў Латвіі пры падтрымцы Беларускага дзяржаўнага педуніверсітэта імя Максіма Танка, можа кожны ахвочы. Развіваючы свой праект, актывісты СБЛ спрыяюць творчаму, сяброўскаму яднанню ўсіх народаў, якія жывуць у Латвіі. Яны ж гуртуюць аднадумцаў з розных краін, сацыяльных груп і рэгіёнаў, якія працуюць на карысць добра-расуседства, узаемаўзбагачэння культур беларусаў і латышоў. Асабліва ж вялікая доля беларускага насельніцтва ў памежным рэгіёне, таму ёсць заўсёды пра каго й пра што расказаць. Дарэчы, і Сяргей Панізьнік — таксама з беларускага Прыдзвіння родам, а ягоная сястра даўно жыве ў Рызе.

ДА 75-ГОДДЗЯ ВЫЗВАЛЕННЯ

Дзмітры Ровенскі, сын салдата

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Наша газета пісала пра яго раней. Нагадаем: Дзмітры Дзмітровіч у 1970 годзе стварыў (хутка паўвека!) гурт “Дударыкі”. Яго артысты разам з мастацкім кіраўніком пабывалі амаль у 40 краінах замежжа, далі звыш 500 канцэртаў, атрымалі 10 Гран-пры на міжнародных фестывалях. Заслужаны аматарскі дзіцячы фальклорны калектыў цяпер смела можна лічыць адной з нацыянальных каштоўнасцяў Беларусі. Дзясяткі тры таленавітых дзяцей розных узростаў, прафесійных артыстаў ствараюць на сцэне дзівоснае шоу: віртуозна граюць на гармоніках, дудках, дудках, скрыпках, акарынах, цымбалах, барабанах і бубнах, а то й на чыгунках ці пілах, пральных дошках, звычайных чарацінках ці саломінках. І спяваюць, і танцуюць. Выступаюць па ўсім свеце, нават у Парыжы, у штаб-кватэры ЮНЕСКА давалі канцэрт у маі 2014 года: там у вялікай канцэртнай зале прайшоў канцэрт “Дударыкаў” сумесна з Нацыянальным акадэмічным рускім народным хорам імя Пятніцкага. Канцэрт ладзіўся з нагоды 60-годдзя ўступлення Беларусі ды Расіі ў ЮНЕСКА.

Музыка-самавука — таксама й “бацька” гурта “Мінскія музыкі”, якому ўжо больш за 20 гадоў і галоўны ў “Сямейным ансамблі Ровенскіх” (створаны ў 1980-м). Не ўсе ведаюць, але ж Ровенскі з аднадумцамі стварылі ў 14-й мінскай гімназіі, дзе ад нараджэння жывуць “Дударыкі”, яшчэ й Музей беларускай культуры й побыту: існуе з 1985 года. А Музей музычных інструментаў заснаваны там жа ў 2003-м. Так што шырокім фронтам сын салдата Перамогі змагаецца за духоўную моц Бацькаўшчыны, узяўшы за аснову народную беларускую культуру, “мабілізаваўшы” ў свае шэрагі, у глабальны творчы праект юныя таленты з Мінска, сваіх сямейнікаў. Апошніх варта й пералічыць: гэта жонка Лідзія Яўгенаўна, трое іх дзяцей (Марыя, Віталь і Васіль), а таксама ўнукі Ліна і Лаліта, Дзіма, Мікіта, Ілона, Сафія і Цімоха. Сам жа Дзмітры Дзмітровіч з 12 гадоў іграў на 12 традыцыйных інструментах, засвоіў багаты рэпертуар полек і найгрышаў песеннай Капыльшчыны, цяпер ён увагуле, як кажуць, на ўсе рукі майстар.

І тут да месца будзе сказаць: ёсць у Музеі музычных інструментаў і трафейны гармонік-“венка”, з якога пачынаўся калісьці музычны лёс гэтага “Заслужанага дзеяча культуры”, а таксама й “Выдатніка адукацыі” Беларусі.

Сам жа Дзмітры Ровенскі — сын кавалерыста, казака з Кубані, які вызваляў Беларусь, Мінск у складзе арміі генерала Бялова. Ён дайшоў да Берліна і — бывае ж такое не толькі ў кіно! — вярнуўся пасля Перамогі з шашкаю, з трафейным гармонікам на беларускую Капыльшчыну да дзяўчыны з вёскі Ржаўкі Ліны Нагорнай, якую пакахаў у вайну. З ёю і ажаніўся.

Пэўна ж, і той гармонік-“венка” маркі Hohner — не вы-

падковая дэталі ў жыцці салдата Ровенскага. Ёсць у родзе паданне: ягоны бацька-дваранін Фёдар Аляксандравіч пасля рэвалюцыі ўсю маёмасць аддаў балашавікам добраахвотна, — толькі скрыпку пакінуў у сабе.

“Дзед адукаваны быў, і ўсе тры дачкі яго мелі вышэйшую адукацыю, — раскажаў мне музыка. — Ён добра граў на скрыпцы, любоў да музыкі й дапамагла сям’і, скажам так, непрататарскага паходжання выжыць за савецкім часам. Зарабляў на жыццё, працуючы ў школе настаўнікам музыкі й спеваў. Потым — вайна, дочки пайшлі на фронт. Ацалела ў агні вайны толькі мая цётка Аксана, другая згарэла ў самалёце, трэцяя — у танку. А бацьку майму будучаму й 18-ці не было, дык ён год сабе дадаў і таксама пайшоў ваяваць. І вось жа лёс павёў яго да Перамогі праз Беларусь, якая й стала Радзімай для мяне (нарадзіўся ў канцы 1947-га, у пашпарце запісаны 1948-ы), маіх дзяцей і ўнукаў”.

Кубанскі казак, бравы старшыня эскадрона, калі здабыў

У сына салдата — “мірныя” ўзнагароды

яго падарыў мне. Я ўжо мелодыі падбіраў. Дапамагала й мама: спявала хораша, а я спрабаваў падгрываць. У дзяцінстве ж найлепш, пераконваўся ў тым не раз, музыцы вучыцца. Не паверыце: першае вяселле я сыграў з сябрам Сашкам, калі мы яшчэ ў школу не хадзілі! З таго й пачалося: запрашалі на вечарыні, гулянікі. Жыў я да школы ў вёсцы Ржаўцы ў бабулі Серафімы. Там на вяселлях, фэстах гралі музыкі, ды й сама яна цудоўна спявала, танцавала, мяне да музыкі падахвочвала — род і па мамай лініі ў нас музычны вельмі, спеўны быў”.

Здымак на памяць у Штаб-кватэры ЮНЕСКА. Парыж, май 2014 г.

з сябрамі Вялікую Перамогу, здаўся ў салодкі палон прыгажуні-беларусцы Ліне. Бацька Амброжый якой, дарэчы, цудоўна граў на барабанах, сам і рабіў іх, а ў вайну загінуў на фронце. У Каўнасе казак закончыў міліцэйскую школу, вярнуўся ў Капыльскі раён: участковым працаваў, потым следчым. Яго не стала ў 1968-м, калі сын Дзмітры ў арміі служыў. Дарэчы, у Маскве, у элітных войсках: стаяў на ганаровай варце ў Маўзалеі.

Але вернемся ў вяскова-капыльскае дзяцінства музыкі. “Якраз трафейны гармонік-“венка” й абудзіў, напэўна, мой спадчыны музычны талент, — разважае Дзмітры Дзмітровіч. — Складаны гармонік нямецкага строю (на жым і разжым мяхоў там — розныя гукі), а я на ім вучыўся граць. Ён жа, можна лічыць, і самы першы экспанат у Музеі музычных інструментаў, а іх ужо за 350. Мой тата, як і дзед, вельмі любіў музыку, і гармонік часам браў у рукі. Ну і я туды ж... А як споўнілася мне пяць гадоў, то бацька

Была й такая навука: у 12 гадоў пры Палацы культуры ў Капылі ён закончыў духавую школу па класе барытона. Пазней іграў вяселлі ўжо і ў складзе духавога аркестра, з “макароннікамі” — так звалі музыкантаў, што прайшлі службу ў ваенных аркестрах. А з 1961-га яны з

Той самы гармонік-“венка”

бацькам і сястрою Людмілай ігралі таксама ў “Капыльскіх дударах”. То быў вядомы гурт. Нават фільмы пра яго здымалі, па радыё часта яго музыка гучала. І калі ў Мінску ўжо Дзмітры Ровенскі ствараў дзіцячы гурт, то назваў яго “Дударыкі” — і ў памяць пра людзей, з якімі пачынаў выходзіць на вялікія сцэны Беларусі.

Вялікая ўдзячнасць бацьку-салдату за жыццёвую навуку, за прывітую з ранняга дзяцінства любоў да парадку, да працы, а таксама й да музыкі жыве ў яго сэрцы й цяпер. Дзмітры Дзмітровіч раскажаў мне нядаўна, што 50 гадоў шукаў фільм 1963 года “Беларускія напевы” пра “Капыльскіх дудароў” — і знайшоў: такі яго ў архіве ў Дзяржынску. Там ёсць на кадрах, раскажае, і яго настаўнік Аляксей Фядота-віч Клякін, і яны з бацькам.

У працяг вась гэтах нататкаў я рыхтую тэкст пад рубрыкай

“Музыка Перамогі”. Каб падрабязней раскажаць пра ўнікальныя музінструменты з багатай калекцыі Дзмітрыя Ровенскага, так ці інакш звязаныя з яго бацькам-салдатам ды іншымі вэтэранамі Вялікай Айчыннай.

Пра тое, якім вялікім аўтарытэтам для дзяцей былі іх бацькі-франтавікі, партызаны, мы згадвалі, калі Дзмітры Ровенскі наведваўся ў рэдакцыю. Яму з Чылі перадаў у калекцыю два экзатычныя музінструменты наш сябар, былы капітан дальняга плавання Пётр Рабко. Гэта ўкраінец з Чарнігаўшчыны, бацька яго загінуў у 1944-м, вызваляючы Беларусь — і таму сябе лічыць беларусам. Раней гэты нястомны вандроўнік бываў у гасцях у “Дударыкаў”, слухаў іх музыку, спевы. Ровенскі з Рабко — абодва сыны франтавікоў! — вельмі хутка пасябравалі. Цяпер Пётр Дзям’янавіч па ўсім свеце праз інтэрнэт раскажае, што за цуд ёсць у Беларусі, дзеліцца спасылкамі на іх відэа. І вырашыў зрабіць заакіяніскі падарунак сябрам. Дзмітры Дзмітровіч з цікавасцю аглядаў як чылійскую акарыну (паспрабаваў іграць), так і рэч з рознаўзроўневымі драўлянымі цыліндырамі ў два рады (таксама духавы інструмент). Папрасіў перадаць вялікі дзякуй сябру-дабрадзею.

І яшчэ штрэх да гісторыі з гармонікам-“венкаю”, з якога пачыналася музычная дарога Майстра. Дарэчы, апошняе значэнне ўжо не проста словы: на Міжнародным музычным конкурсе імя Івана Маланіна ў Нова-сібірску ў 2014-м ён з Антанам Лукашэвічам атрымаў Гран-пры ў намінацыі “Настаўнік і вучань”. Быў ушанаваны ганаровым званнем “Народны гарманіст Зямлі Рускай”. Дык вось, пра “венку”. Назва, мусіць, такая прыстала — бо карані гармоніка недзе пад напоўненаю музыкай Венаю. І дзіўным чынам туды, у Аўстрыю занесла сіла творчасці сына салдата з яго “Дударыкамі”. У шматфарбным буклеце да 45-х угодкаў гурта ёсць фота-2012 у Аўстрыі: там “Дударыкі” з прэзідэнтам фестывалю фальклорных гуртоў, генералам Х. Эберлам. Ровенскі патлумачыў: і ў 2014-м гурт выступаў там. Генерал Эберл у 2012-м уручыў сыну савецкага салдата медаль за прапаганду народнай культуры ў Еўропе. Запрашэнне на фэст маюць і сёлета. Цікава: ці ведаюць там, што якраз трафейны гармонік-“венка” і павёў хлопчыка з Капыльшчыны, з вёскі Ржаўкі ў вялікі музычны свет?

Іван Ждановіч

Дарэчы. Дзмітры Ровенскі мне сказаў: на гармоніку граў і знакаміты маршал Георгій Жукаў — маршал Перамогі. У расійскім серыяле “Жуков” — яго вобраз стварыў Аляксандр Валусеў — ёсць эпізод, дзе маршал на гармоніку грае. У ліпені 2015-га гурт “Мінскія музыкі” выступаў у горадзе Жукаў — на радзіме палкаводца, у Калужскай вобласці. Тады кіраўніцтва Фонду імя Г.К. Жукава ўшанавала Дзмітрыя Ровенскага медалём “За мужнасць і любоў да Айчыны”. Сімвалічна! Паколькі ж маршчы кіраўнік “Дударыкаў” знайсці спонсараў, каб зладзіць гастролі гурта па гарадах Расіі — то можа да юбілею Вызвалення Беларусі ці Перамогі тое зрабіць? Як падарунак расіянам, братняй краіне, з якой у Дзмітрыя Ровенскага, як і з Беларуссю, ёсць моцная крэўная повязь.

Адкрываючы імпрэзу, вітала ўсіх старшыня таварыства Алёна Лазарава. Потым старшыня Саюза беларусаў Латвіі Валянціна Піскунова казала, што “Прамень” — адна з найстарэйшых беларускіх суполак у краіне, адзін з заснавальнікаў СБЛ. Таварыства працуе ўжо 30 гадоў, мае шмат узнагарод ад Мінікультуры Беларусі, а ў кастрычніку 2018-га было адзначана й Міністэрствам замежных спраў Беларусі за важкі ўнёсак у развіццё добрасуседскіх адносін паміж Латвіяй і Беларуссю. Каштоўны складнік беларускага руху ў Латвіі таксама — ансамбль беларускай песні “Надзея”. Ад часу стварэння ён дасягнуў высокага майстэрства, палюбіўся слухачам, пастаянна ўдзельнічае ў святах песні, за што атрымлівае падзяку і ад Прэзідэнта Латвіі Раймандса Веяніса. Людміла Піскунова таксама зачытала прывітальны ліст ад Мінікультуры Беларусі.

Далей юбіляраў ад імя Рыжскай Думы й Дэпартамента адукацыі, культуры й спорту віншаваў Арніс Мілтыньш. Ён уручыў Алёне Лазаравай Ганаровую грамату, падзякаваў за плённую працу таварыства на карысць яднання грамадства, пажадаў поспехаў усёй беларускай дыяспары. Юбіляраў віталі: прадстаўнікі Дома недзяржаўных арганізацый Зінта Гуганэ, дарадца-пасланнік Амбулады Беларусі ў Латвіі Аляксей Мацюхевіч і айцец Алег Пелевін, протаіерэй праваслаўнай царквы Святога Архангела Міхаіла.

Вялікі канцэрт распачаўся радкамі Янкі Купалы: “Я ад вас далёка, бацькаўскія гоні,/ На другое неба я гляджу сягоння,/ Але ў думках, сэрцы толькі вас вітаю,/ Як і жыў, живу я ў сваім родным краі./ І няма на свеце той вялікай меры,/ І няма на свеце тых каваных дзвараў./ Каб хоць на гадзіну, у будні ці ў нядзелю/ Мiane ад Радзімы адарваць сумелі”. На сцэну выйшаў гурт-юбіляр “Надзея” (музычны кіраўнік — Ларыса Люцко). І загучалі песні: акапэльна — “Явар і каліна” на словы Янкі Купалы, народная “Шчодры вечар”, а пасля пад акампанемент акардэона Дар’я Грышынай — “Ці свет, ці світае” ды “Гары, касцёр”.

Вядучыя Алёна Міцкевіч і Ягор Лазараў знаёмілі ўсіх з гісторыяй ансамбля. Нагадалі, як у 1988-м, на хвалі перабудовы ў СССР, савецкія людзі пачалі ўспамінаць пра нацыянальныя карані, гуртавацца. У рыжскіх беларусаў азначыўся гурток спевакоў з людзей розных узростаў і прафесій, якіх паядноўвала беларуская культура, родная песня. Кіраўніцтва ўзяла на сябе Ніла Александровіч, настаўніца спеваў адной са школ Рыгі. А першаю песняй гурта стала “Люблю мой край” на словы Канстанцыі Буйло, далей пайшоў шэраг народных. Паступова да гурта далучаліся беларусы з Огрэ, Олайнэ, Вангажы. З’явіўся канцэртмайстар Валеры Буль, ён і цяпер сябрае з гуртом, напісаў музыку для некаторых песень. Пачалі выяўляцца салісты, іх на свяце прадстаўлялі: сур’ёзны, адказны чалавек Сіма Смірнова, шчыры аматар народнай песні Галіна Берзіня, “наш званочак” Дана Марціюшова, уважлівая й добразычлівая Надзея Пяткевіч.

“Надзея” плюс “Прамень”

Урачыстая вечарына ў гонар 30-годдзя ансамбля беларускай песні “Надзея” і Беларускага таварыства “Прамень” прайшла ў шматлюднай зале Рыжскага Латышкага таварыства

Тыя, хто стаяў ля вытокаў “Надзеі”, кажуць: спевакі адчувалі сябе маленькім лісточкам на магутным дрэве народнай культуры. Першае выступленне гурта на людзях прайшло 31 кастрычніка 1990 года: на вечарыне, прысвечанай 500-годдзю з дня нараджэння Францыска Скарыны, якую ладзіла суполка “Прамень”. Невялічкі гурт выйшаў на сцэну. Усе хваліліся... А прынялі спевакоў вельмі цёпла й добразычліва, грамада была ўзрушана гучаннем роднай мовы, хараством і мілагучнасцю песень. Тое й надало сіл, упэўненасці выканаўцам, кіраўніцы.

Безумоўна, шлях “Надзеі” непарыўна спалучаны з дзейнасцю суполкі “Прамень”, якая з першых дзён існавання (1988) мае мэту захоўваць беларускую мову ў Латвіі, узнаўляць нацыянальныя традыцыі, ладзіць мастацкую самадзейнасць, выпускае беларускую газету ў Прыбалтыцы. І мясцовыя беларусы хлынулі ў “Прамень”, бо выдатна сябе адчувалі ў коле шчырых і спачувальных супляменнікаў, маглі рэалізаваць тут свае таленты. Пра песняны сувязі таварыства й ансамбля казалі дырэктар Латвійскага Цэнтра нацыянальных культур Сігне Пуятэ і спецыяліст цэнтра Айга Васілеўская, супрацоўнікі Мінікультуры Латвіі Дзяніс Краталаў і Крысціна Ліепіня. Шаноўныя госці віншавалі ўсіх з юбілеем. І падарункам стала з’яўленне на сцэне гасцей з Беларусі: заслужанага аматарскага калектыву фольк-шоу балета “Альянс” з гімназіі-каледжа мастацтваў горада Бабруйска. Першы ж танец “Кросны” выклікаў авачыі: так прыгожа, энергічна, спрытна й зладжана выглядалі й рухаліся танцоры! “Альянс” быў раней на Беларускай кірмашы ў Даўгаўпілсе, а летам 2019-га плануецца паездка “Надзеі” ў Бабруйск на Міжнародны фестываль “Вянок дружбы”.

У другой частцы канцэрта на сцэну выйшаў гурт “Надзея”, перамяніўшы касцюмы. Гучала старадаўняя царкоўная песня “Ой, на моры, моры”, а пасля — хваласпеў “Свету заступніца”

напева Пюхціцкага манастыра на словы Ю. Жадоўскай (пераклад на беларускую мову Алёны Міцкевіч) прысвечаная Божай маці. Песні гучалі чысцютка, пранізліва, краналі найтонкія струны душы. Потым доўга не змаўкалі апладысменты. І вось ужо на сцэне — госця з Мінска, даўня сяброўка “Праменя”, пісь-

такой жа назвай. У яе стварэнне многа сіл уклалі Валянціна Піскунова, Алесь Карповіч, Лявон Шакавец, Раіса Сакалова, Валянціна Шыбаева ды іншыя. Да 24 кастрычніка 2016 года галоўным рэдактарам “Праменя” быў Лявон Шакавец: журналіст, таленавіты апавядальнік. Ён шмат пісаў пра жыццё беларусаў, удзельнічаў у выданні кнігі “Прамень” (2008), зборніка вершаў латвійскіх беларусаў “А водар Радзімы ўсё кліча і кліча”. Яго памяці ансамбль таксама прысвяціў песню. Алёна Лазарава потым нагадала, што ў розныя гады суполкаю “Прамень” паслядоўна кіравалі: Валянціна Кліменка (да 1991 г.), Алесь Карповіч (1991–1996), Мікола Буры (1996–2003), Валянціна Піскунова (2003–2011).

І Ніла Александровіч, першая музычная кіраўніца гурта “Надзея”, была ўшанаваная: прыехала на свята з Мінска. І Зоя Кальвіш, якая працавала з гуртом (1989–2006) — самародак і шчырая душа. Пры ёй значна пашырыўся, узбагаціўся рэпертуар, ансамбль пачаў удзельнічаць у песенных фестывалях Латвіі й Беларусі. Выпусцілі кампакт-диск. Зоя Кальвіш ушанавана Ганаровай граматай Мінікультуры Беларусі. Трэцяя кіраўніца гурта — Людміла Серада — працягнула справу папярэдніц да 2016 года. Гэта прафесіянал, творчая асоба. Яна акцэнтавала ўвагу на новых формах гучання песень, развівала вакальныя здольнасці спевакоў. На штогадовых аглядах гурт ацэньваўся высокімі баламі, “Надзея” ездзіла на фестывалі ў Літву, Эстонію, Беларусь, многа выступала ў Латвіі. Людміла ўшанавана Ганаровай граматай Мінікультуры Беларусі, граматай Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Беларусі.

З удзячнасцю Алёна Лазарава паклікала на сцэну й шматгадовых актывістаў таварыства “Прамень”, што стаялі ля вытокаў суполкі, песеннага гурта: Валянціну Шыбаеву, Сіму Смірнову, Раісу Сакалову, Алёну Міцкевіч, Іосіфа Цырга-

Алёна Лазарава

менніца, сцэнарыстка, навукоўца Наталля Голубева. Яна расказала, што даўно і ўважліва назірае за суполкай, вітае ўсе ініцыятывы, дзівіцца шырыні творчых задумаў, праектаў актывістаў. Госця падарыла юбілярам святочны ручнік, выказала гатоўнасць дапамагаць у выпуску кнігі, фільма пра жыццё й дзейнасць беларусаў Латвіі. Яе выступленне падтрымалі дырэктар Акадэмічнай бібліятэкі Латвійскага ўніверсітэта Вента Коцэрэ і кіраўніца Беларускага інфармацыйнага цэнтра Лінда Элтэрманэ. Была ўшанавана памяццю спевака, баяніста Станіслава Клімава — ён і акампанаваў ансамблю, і пісаў музыку да вершаў. Летась было 80 гадоў ад часу яго нараджэння. У гонар Станіслава Клімава — спевака-баяніста, які акампанаваў ансамблю і пісаў музыку — гучала яго любімая песня.

З 1994 года таварыства “Прамень” пачало выпуск газеты з

новіца, Міхаіла Саўчука, Галіну Междрэю, акампаніятараў Сяргея Калеснікава і Валерыя Буля. Ветэраны з натхненнем спявалі знакавую для нас песню “Люблю мой край”. Усе “першапраходцы” атрымалі падзякі, падарункі, пад апладысменты сышлі са сцэны. Пад Станіслаў Валодзька, сябар суполкі “Уздым” з Даўгаўпілса, чытаў свае вершы, прысвечаныя “Праменю” і “Надзеі”, потым яны разам з уздымаўцам Валерыем Амбросавым віталі юбіляраў. Да іх далучыліся актывісты суполак “Мара” з Ліепай, “Злата” з Елгавы, “Узоры” з Ліван. Зноў гучалі песні, а спевакоў зменьвалі танцоры з “Альянса” — госці паказалі пяць цудоўных народных танцаў з “Лявоніхай” напрыканцы. А “Надзея” ў той жа плыні спявала “Чабатуху”, поўную народнага гумару й веселасці. Зала доўга не адпускала салістку Зою Кальвіш, гурт і акампаніятара Саву Зіха.

Далей вядучыя расказалі: у 2011-м на чале “Праменя” стала Алёна Лазарава, і з яе прыходам суполка набыла новае дыханне. Алёна — чалавек творчы, рознабаковы, са шчырай душой і гарачым сэрцам, яна рухае ўсё новыя ініцыятывы, дабіваецца іх здзяйснення. Скажам, шмат увагі цяпер надаецца культурна-адукацыйным праектам. З яе падачы штогод праводзяцца ў Латвіі Дні беларускай культуры, падтрыманыя СБЛ. Добры плён мае Конкурс даследчых работ “Беларусы Латвіі. Мінулае і сучаснасць”: за 5 гадоў падрыхтавана 65 работ. А колькі ўсяго цікавага ўмясціў праект “Ручнік — традыцыйны элемент беларускай культуры”! (Пра тое — у тэкстах “Родныя сэрцу ўзоры” (ГР, 22.06.2016), “Латвійскаму народу ў дар” (ГР, 28.12. 2018). — Рэд.)

Апошнія два гады ансамблем “Надзея” кіруе Ларыса Люцко, педагог музычнай школы й выдатная спявачка. Шліфуецца майстэрства спевакоў, пашыраецца рэпертуар. Ларыса з Галіянай Палаякавай спявае і ў папулярным вакальным “Класік-дуэце”, ён выканаў на свяце песню “А ў полі вярба” пад гітарны акампанемент Іны Райхманэ. Выступалі й салісты “Надзеі”: Алёна Лазарава й Святлана Астроўская (песня “Ручнік” на словы Станіслава Валодзькі), Зоя Кальвіш і Надзея Пяткевіч (“Калія гаю, там, дзе рэчка”). А Людміла Сінкевіч спявала “Па-над белым пухам вішняў” на словы Максіма Багдановіча. Уразіла ўсіх сям’я Мараніных: мама і тры дачкі цудоўна праспявалі народную песню “Ручнікі”. Выступаў яшчэ інструментальны дуэт — Дар’я Грышына з Інай Райхманэ.

Кожны з удзельнікаў гурта “Надзея” — па-свойму цікавы, таленавіты спявак. Мы дзякуем вам, сябры, і жадаем здароўя, новых творчых здзяйсненняў.

Па традыцыі вечарыну закончылі агульнай песняй “Родны край” — своеасаблівым гімнам беларусаў замежжа. Спявала стоячы ўся зала, натхнёная агульным настроем цёплых і добразычлівасці.

Алёна Міцкевіч, сябар рэдкалегіі газеты беларусаў Латвіі “Прамень”

ЛІНІЯ ЖЫЦЦЯ

Тысячы ніццяў, якія не парваць

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Пасля вайны пакутнікаў з-пад Азарычаў прызналі вязнямі канцлагераў, таму маці Сяргея, сёстры яе атрымлівалі кампенсцыю ад Нямеччыны. “Школьныя гады мамы прыйшліся на цяжкую пару, змагла яна закончыць толькі пачатковую школу, — патлумачыў ён. — Казала: у той час у нас бо-таў, сыноч, не было, каб у школу хадзіць. Для яе страшна згадкай пра вайну, пасляваенны час быў голад, і таму па традыцыі ў талерцы нельга было пакінуць ні крошачкі ежы нават мне, найменшаму ў сям’і”.

У бабруйскай сям’і Мартынкевічаў, як і большасць людзей у горадзе, размаўлялі па-руску, і вучоба так вялася ў гарадскіх школах. Ды мой суразмоўца, які нарадзіўся 11 мая 1962 года, і да роднай мовы далучаўся. Таму спрыялі школьныя заняткі па беларускай мове й літаратуры, шматлікія радыё- і тэлеперадачы, спектаклі для дзяцей у тэатрах, кнігі, перыядычны друк. Ён памятае “Палескіх рабінзонаў” Янкi Маўра, “Міколку-паравоза” Міхася Лынькова, творы Івана Навуменкі, Івана Шамякіна, Васіля Хомчанкі, Івана Мележа, Максіма Танка ды многіх іншых.

А як мой суразмоўца ўпершыню трапіў у Піцер? Пасля васьмага класа з Бабруйска паехаў на экскурсію ў Ленінград, кватараваў у роднага дзядзькі па маці. Палюбіў горад, вырашыў у ім застацца. Бацькі не прычылі, і Сяргей услед за стрыечным братам пайшоў вучыцца на электрыка. Пасялілі беларуса ў рабочы інтэрнат, дзе жылі равеснікі з розных месцаў СССР. Там ён упершыню адчуў, што такое землякі, туга па Бацькаўшчыне. Калі ж было надта цяжка, то гаварылі з братам на беларускай мове — і адступала туга, падымалася настрой.

Пачынаўся ж вайсковы шлях Сяргея Мартынкевіча з факультэта журналістыкі Львоўскага вышэйшага ваенна-палітычнага вучылішча. Перад тым, у ПТВ пры Металічным заводзе, ён быў старстам групы, займаўся грамадскаю працай, быў любімым выкладчыцы па этыцы, эстэтыцы й літаратуры. Там навучыўся біцца (і пастаяць за сябе), працаваць напілнікам, малатком і зубілам, асвоіў асновы электрамандэрскай справы. Ды, аднак, добра запомніў, як рабачы з 13-га механазборнага цэха казалі яму пад час практыкі: “Не тваё гэта месца, хлопец! Ідзі адсюль туды, куды душа цягне”. Двойчы паступаў у ваеннае вучылішча: вялікі конкурс, а ведаў малавата. Як зрэзаўся першы раз, то вярнуўся на завод, працаваў — і рыхтаваўся,

У Цэнтральным ваенна-марскім музеі. 17 мая 2018 г.

хадзіў на падрыхтоўчыя курсы ў Палітэхнічны інстытут. А ўрэшце стаў курсантам Львоўскага ВВПВ. Для Мартынкевіча прыкладамі “делать жизнь с кого” быў бабруйскі ваенрук-франтавік Шункевіч ды яго першая настаўніца Марыя Панфілаўна, былая партызанка. Ды яшчэ бацька Сяргея, калі шчыра, не быў прыхільнікам савецкай улады: востра перажываў несправядлівасць, яго раздражнялі “пустаслоўе”, “паказуха”. Да таго ж у даўні час арыштавалі яго бацьку-хлебараба, прыпісалі яму антысавецкую дзейнасць і саслалі на Поўнач. Антон Мартынкевіч, па словах сына, верыў у сілу друкаванага слова і ўсім пакрыўджаным раіў пісаць у газеты: каб дамагчыся праўды. Сам вылісаў “Труд” і “Советскую Белоруссию”, гарадскую газету “Камуніст”, што выходзіла на беларускай мове. Так што й павага бацькі да прэсы, сцвярджае журналіст-прафесіянал, паўплывала на яго выбар.

Афіцэрскую службу лейтэнант Мартынкевіч пачаў у Запаляр’і — супрацоўнікам рэдакцыі газеты мотастралковай дывізіі. Яго тэксты друкаваліся і ў армейскай, акруговай газетах. Калі ж яму сустракаліся вартыя ўвагі ўраджэнцы Беларусі, то пісаў пра іх і на радзіму ўзорных воінаў: у рэдакцыі абласных, раённых газет. Належны ўзровень журналісцкага майстэрства беларуса заўважылі ў акруговай газеце “На страже Родины”. Калі ў 1988-м Сяргей выканаў некалькі канкрэтных заданняў кіраўніцтва рэдакцыі, яго запрасілі на размову да галоўнага рэдактара. Неўзабаве ён — ужо штатны супрацоўнік аддзела камсамольскага жыцця.

У 90-я гады цяжка жылося супрацоўнікам рэдакцыі, друкарні акружнай газеты: фінансаванне іх ішло з перабоямі. Таму нярэдка журналісты выдавалі друкаваную прадукцыю пад іншымі кідкімі назвамі, аднак з рэквізітамі газеты — і за такія выпускі ўдавалася мець хоць якія грошы: на выпуск чарговага “нармальнага” нумара. Прычым актыўную дзейнасць у тым кірунку

развіваў і Сяргей: тры гады ён адказваў за падбор матэрыялаў для выдання “Автостоп” — і ні разу не сарваў яго выпуск.

У 2007-м падпалкоўнік Сяргей Мартынкевіч узяў інтэрв’ю ў палкоўніка Аркадзя Пінчука — пісьменніка, журналіста, сцэнарыста. Апошнія гады перад звальненнем у запас той быў карэспандэнтам “Красной звезды” па Ленінградскай ваеннай акрузе ды ўзаемадзейнічаў з іх рэдакцыяй. Упершыню Сяргей даведаўся пра земляка яшчэ ў Львове — і вось адкрыў Аркадзя Фёдаравіча з новага боку. Пераканаўся: яго кнігі “Белый аист летит...”, “Беларусь партизанская” — грандыёзныя творы пра Бацькаўшчыну. (Аркадз Пінчук быў родам з Васілевіч — гэта Рэчыцкі раён Гомельшчыны. Падрабязней пра яго напісаў сябар, ваенны журналіст Міхаіл Захарчук з Масквы тут: <https://www.sb.by/articles/on-opisal-svoyu-smert-v-poslednem-romane-belyu-aist-letit.html> — Рэд.) Мартынкевіч убачыў падабенства свайго лёсу з лёсам суразмоўцы: іх дзяды былі рэпрэсаваныя ў 30-я, маці знаходзіліся ў канцлагеры ў Азарычах, самі яны сталі ваеннымі журналістамі... Падрыхтаваны тэкст Сяргея накіраваў у беларускую газету “Літаратура і мастацтва”, ён быў апублікаваны.

Гутарка з Аркадзем Пінчуком прымусіла журналіста з іншага ракурсу паглядзець на гісторыю Беларусі, паглыбіцца ў яе. Пасля інтэрв’ю землякі зблізіліся, а Сяргей пачаў лічыць Аркадзя Фёдаравіча сваім духоўным настаўнікам. І трагедыяй для яго стала, калі старэйшы таварыш пайшоў з жыцця. У дзень 85-годдзя Аркадзя Пінчука ён зладзіў вечарыну памяці з удзелам сваякоў нябожчыка, журналістаў, актывістаў суполкі “Расійска-беларускае братэрства”, Беларускай культурна-нацыянальнай аўтаноміі Санкт-Пецярбурга, прадстаўнікоў мясцовага аддзялення Пасольства Беларусі ў Расіі.

Год 2008-ы стаў для беларуса знамянальным: ён узначаліў рэдакцыю газеты “На страже Родины”, атрымаў званне палкоўніка, да таго ж завязаў у друк і выхад у свет 28-тысячны нумар. І на новай пасадзе журналіст шмат пісаў: стаў лаўрэатам конкурсу Мінабароны Расіі “Слово, ведущее в бой” (2008). У 2009-м ён стаў пераможцам конкурсу “Патриот России”. Публікуецца й на старонках беларускіх вы-

данняў. Некалькі разоў Сяргей Мартынкевіч наведваў Беларусь, калі ладзіліся прэс-туры для расійскіх журналістаў, а па выніках — друкаваў матэрыялы як у сваёй газеце, так і ў іншых выданнях. У 2011-м Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы прызнаў яго лаўрэатам конкурсу журналісцкіх работ “Расія — Беларусь. Крок у будучыню”. За ўнёсак у развіццё добрасуседскіх сувязяў паміж братнімі краінамі ён адзначаны падзякай Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Беларусі.

У другой палове “нулявых” гадоў прайшло чарговае рэфармаванне Узброеных сіл Расіі, што закранула й ваенныя СМІ. У рэдакцыях газет ліквідаваліся пасады ваеннаслужачых, на іх месца ўзялі грамадзянскіх людзей. І палкоўніку Сяргею Мартынкевічу прапанавалі застацца на пасадзе — у статусе грамадзянскага спецыяліста. Ён звольніўся ў запас і ў той жа дзень быў зацверджаны галоўрэдам газеты. А між тым пераход на новы штатны расклад — крок няпросты. Цяпер пасады могуць займаць і журналісты, якія пороху не нюхалі. Але ж трэба раскаваць пра жыццё, дзейнасць войскаў акругі, у склад якой увайшлі былая Маскоўская ваенная акруга, Балтыйскі ды Паўночны флаты. У гэтай сітуацыі галоўрэд звярнуўся да “старой гвардыі”, прыцягнуў да працы ў рэдакцыі афіцэраў запasu з адпаведным досведам працы, стварыў ваенкараўскія пасты ў воінскіх і флотах калектывах. Дзякуючы таму газета пачала выходзіць у новым фармаце практычна без перапынку, на высокім узроўні. У 2013 і 2018 гадах Сяргей Мартынкевіч арганізаваў святкаванне 95- і 100-гадовых юбілеяў газеты, якую цяпер узначальвае. Праведзеныя мерапрыемствы атрымалі высокую ацэнку як начальнікаў, так і ветаэранаў.

Так што наш зямляк Сяргей Мартынкевіч — вядомая асоба, прытым не толькі ў Санкт-Пецярбурзе. А ці не шкадуе, запытаў я, што жыве не ў Беларусі? “Заўсёды марыў вярнуцца ў родны край, — шчыра кажа мой суразмоўца. — Хацеў перавесціся ў Беларускую ваенную акругу, у вайсковую газету. Калі ж рухнуў СССР, трэба было неяк выжываць. У той час хапала цяжкасцяў і ў Беларусі. Бацькі сталі пенсіянерамі, пра іх трэба было клапаціцца. А ў Ленінградзе ў мяне пасля шматгадовых блуканняў па камунальных з’явілася сваё жыллё, пайшла ў школу дачка. Я мог зарабіць і на сям’ю, і чымсьці дапамагчы бацькам. Зрэшты, тое, што я раблю ў Расіі па сваёй асноўнай пасадзе, мяркую, на карысць і Беларусі: мы ж у Саюзнай дзяржаве”.

Газета “На страже Родины” асвятляе сумесныя расійска-беларускія вайсковыя вучэнні, калі яны праходзяць. Журналісты ўдзельнічаюць у прэс-турах па Беларусі, пісалі пра братнюю краіну. Супрацоўнік рэдакцыі Сяргей Порахаў з калегамі-паэтамі ў 2017-м зрабіў пераклад паэмы Якуба Коласа “Сымон-музыка” на рускую мову. Кнігу прыгожа аформілі, надрукавалі ў Санкт-Пецярбурзе — пра тое пісалі і ў беларускіх СМІ, а інтэрв’ю Сяргея Мартынкевіча з ініцыятарам перакладу змясціла газета “Звязда”.

Варта згадаць, што Сяргей — у актыве суполкі “Расійска-беларускае братэрства”, якой кіруе прафесар Аляксей Варанцоў. Далучаны й да спраў Беларускай рэгіянальнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі Санкт-Пецярбурга: старшынёй савета ў суполцы Мікалай Русакевіч. У ліку вартых журналісцкай увагі піцёрскіх беларусаў мой суб’еседнік згадаў Мікалая Андрэйчанку, Мікалая Нікалаева, Сяргея Вішняка, народную артыстку Расіі Ірыну Мазуркевіч ды іншых. “Я з вялікай павагай стаўлюся да малой радзімы, — прызнаўся мне Сяргей Антонавіч. — На зямлі продкаў жывуць дзве цёткі па маці (у Рагачове й Бабруйску). Старэйшы брат Аляксандр і яго сям’я, што вярнуліся з Украіны яшчэ ў сярэдзіне 90-х, — таксама ў Бабруйску. Там пахаваныя бацькі. Мяне звязваюць з Бацькаўшчынай тысячы ніццяў, хоць і жыву ў Расіі, прычым іх — не парваць. Той шлях, які прайшоў беларускі народ пасля распаду СССР, выклікае ў мяне вялікі гонар. І я буду рабіць усё, каб братэрскі Саюз Расіі ды Беларусі ўмацоўваўся”.

Такімі людзьмі, як ураджэнец Бабруйска Сяргей Мартынкевіч ганарыцца Беларусь, ганарыцца й Расія.

Васіль Шалак,
беларус з Санкт-Пецярбурга

З роднымі на роднай зямлі

Ад рэдакцыі. Днямі Васіль Іванавіч даслаў нам прыемную навіну: Указам Прэзідэнта Расіі Сяргею Мартынкевічу прысвоена званне “Танаровы работнік культуры Расійскай Федэрацыі”. На ўрачыстым сходзе 21 лютага ў Маскве ён прымаў віншаванні, атрымаў знак і адпаведнае пасведчанне.

Віншую, Сяргей Антонавіч! Спадзяюся, вашы артыкулы пра цікавых супляменнікаў-беларусаў з Санкт-Пецярбурга ды іншых месцаў Расіі таксама будуць з’яўляцца на старонках “Голасу Радзімы”.

Хвалі кніжнага шчасця

Згадкі пра тое, чым запомнілася XXVI Мінская міжнародная кніжная выстава-кірмаш і які паслясмак пакінула

Неяк раней пасля выставы-кірмашу я пісаў пра кніжнае мора, у якім павандраваць кожнаму цікава. Можна выбіраць свае курсы, швартавацца да невядомых выспаў, спазнаваць новых людзей, новыя кнігі, а праз іх — і краіны. Развіваючы вобраз мора, лёгка ўявіць сабе й цёплыя хвалі кніжнага шчасця, у якія мы акупаемся з галавой падчас падобных падзей міжнароднага культурнага ўзроўню. Прычым лавіў сябе на думцы яшчэ ў вялізным выставачным

павільёне, гайдаючыся ў хвалях гукаў, вобразаў, галасоў: а здорава быць на такой выставе няспешным вандроўнікам, а не ўпружаным у часавы хамут (тэрмінова ў нумар!) журналістам. Зрэшты, праца ўсё ж робіць нас, а не толькі мы яе. І таму плюхаўся ў пругкіх хвалях выставы-кірмашу я такі не бязмэтна: выбіраў кірункі руху ў адпаведнасці з фарматам роднай газеты.

Ці запозненыя нататкі мае? Наўрад ці... Добрая ж кніга, кажуць, гэта сябар на ўсё

жыццё. Мы й цяпер, з сівізнаю ў галаве, згадваем тую, што чыталі ў дзяцінстве. Таму лагічна перабраць у памяці падзеі нядаўняга часу: сустрэчы, фотаздымкі ды кнігі, што засталіся пасля “кніжнага цунамі”. Бо хоць выстава й прайшла, а паслясмак (“послевкусие”), пра якое кажуць аматары якаснай ежы й напоўў) застаецца надоўга.

Падымаем ветразі ўспамінаў. Гартаем паметкі ў бланкоце, заглядаем для пэўнасці ў тыя інфахвалі, у якіх купаліся калегі.

Два Ільдара з Татарстана

Іх на стэндзе Расіі цяжка было не заўважыць: вясёлыя, у цюбейках... Яны ахвотна фатаграфаваліся з наведнікамі, прапаноўвалі купіць кнігі Татарскага кніжнага выдавецтва. Назву цяпер бачу на сваім сталі: на сімпатычным юбілейным календарыку, які з Казані хлопцы — Ільдар Сагдатшын ды Ільдар Хуснутдзінаў — падарылі. Выдавецтва святкуе 100-гадовы юбілей, а паўдзельнічала ў Мінскай міжнароднай кніжнай выставе-кірмашы ўпершыню. Прычым хоць абодва Ільдара — кіраўнікі высокага рангу, першы ўвогуле гендырэктар выдавецтва, аднак, зносіліся з наведнікамі стэнда па-свойску, адкрыта. Спачатку мне патлумачылі, а потым і на сайце tatkniga.ru я знайшоў: Расія прадставіла нацыянальны стэнд плошчай больш за 200 кв. метраў, вялікую праграму з удзелам папулярных паэтаў, пісьменнікаў. Было на стэндзе больш за 500 кніг! Якраз там, дарэчы, сустрэў я й паэта Максіма Замшава, галоўнага рэдактара “Літаратурнай газеты” з філіжанкаю кавы. Пра яго раскажу асобна, іншым часам, бо ён жа ўпершыню пераклаў санеты Янкі Купалы на рускую мову. І потым раскажы пра свае ўражанні ад сустрэчы з Купалавым словам, чытаў пераклады на сустрэчы з чытачамі ў Мінску, дорацы ім нумар “ЛП” з рытэнтнай публікацыяй.

А што ў Татарстане нагадвае пра Беларусь? Пра музей Янкі Купалы ў Пячышчах, пад Казанню, Ільдара чулі. Пра беларускую суполку ў горадзе — таксама, яе кіраўніка Сяргея Марудэнку ведаюць. Ёсць у Казані вуліца Янкі Купалы: “усе сябры там жывуць”. Знайшлі на стэндзе цудоўна выддадзеную кнігу “Сказкі народных Татарстана” (2016). На 50-й старонцы ёсць там і беларуская народная казка “Каня”. У змесце напісана, што пераказаў яе беларус Сяргей Марудэнка. Гаварылі пра талерантнасць татараў: ёсць у рэспубліцы месцы, дзе амаль побач стаяць мячэць, сінагога, царква. А ў Кіраўскім раёне ёсць нават Храм усіх рэлігій. Я згадаў: і у нас так людзі жывуць! Скажам, у Іўі, на Гродзеншчыне, Помнік талерантнасці паставілі — з удзелам ураджэнкі тых месцаў Ядзвігі Юферавай, вядомай расійскай журналісткі.

Два Ільдара з Казані на выставе-кірмашы ў Мінску

Добрым “паромшчыкам”, які дапамагае літаратурным зносінам паміж Беларуссю й Татарстанам, стаў народны паэт Татарстана Роберт Мінулін. Мы ў размове з Ільдарамі згадвалі пра іх таленавітага земляка. Пазней я ўдакладніў: яго кнігі вершаў “Адна сям’я”, “Начныя птушкі” пабачылі свет апошнім часам у Мінску з сяброўскімі прадмовамі Алеся Карлюкевіча, у перастварэнні з татарскае мовы адпаведна Яны Явіч і Міколы Мятліцкага.

Мы закрунулі яшчэ цікавую вельмі для гасцей тэму пра татараў на Беларусі (а жывуць прадстаўнікі гэтага народа на беларускіх землях з 14 стагоддзя!), пра знакамітыя аль-кітабы, пашыраныя раней на Беларусі. Варта нагадаць: “Аль-кітаб” ці проста “кітаб” парабску значыць “кніга”. У беларускіх мусульман так завуцца кнігі рэлігійныя. Адметнасць беларускіх аль-кітабаў у тым, што пісаліся яны хоць арабскаю вяззю, але беларускімі словамі, бо татары мову нашу добра засвоілі, арабскую ж далёка не ўсе ведалі. Шэраг беларускіх татар, такіх як пісьменнік, доктар філалагічных навук Сцяпан Александровіч, кампазітар Дзімітры Смольскі, гісторык Ібрагім Канапацкі ды іншыя вялікі ўнёсак у беларускую культуру. Вось бы раскажаць пра іх чытачам і ў Татарстане! Такая прапанова гасцей з Казані вельмі зацікавіла: казалі, праз “паромшчыка” Роберта Мінуліна будучы рухацца ў гэтым кірунку.

Па выставе-кірмашы падарожнічаў **Іван Ждановіч**

Пра беларускую шляху і не толькі

Лютаўскі нумар туркменскага літаратурна-мастацкага часопіса “Гарагум” (“Каракумы”) выйшаў з падборкай твораў беларускіх пісьменнікаў

У Туркменістана й Беларусі складваюцца добрыя сяброўскія стасункі ў галіне мастацкай літаратуры. Туркменскія аўтары друкуюцца ў перакладзе на беларускую мову. А прозу й паэзію беларускіх літаратараў — як класікаў, так і сучаснікаў — апошнім часам часта змяшчаюць на старонках туркменскай перыёдыкі. Вось і ў сёлетнім лютаўскім нумары літаратурна-мастацкага часопіса “Гарагум” (“Каракумы”) змешчаны “беларускі выпуск”. Цыкл “Шляхецкія апавяданні” Людмілы Рублеўскай пераклала Бягуль Анабаева, а вершы Валерыі Радунь-Саротнік — Чэмен Аннабердыева.

Вядомы беларускі паэт Мікола Мятліцкі перастварыў творы Махтумкулі

Прадстаўленне беларускай літаратуры на туркменскай мове — добрая традыцыя й для часопіса “Дунья эдэбяты” (“Сусветная літаратура”). Пачынаючы з 2012 года на старонках выдання з’явіліся ў перакладзе на туркменскую мову апавяданне Якуба Коласа (перакладчыца — Агульгасель Шагульева), аповесць Алега Ждана “Прынцэса” (перакладчык — Аразмурат Тачмамедаў). А таксама вершы Янкі Купалы, Максіма Танка, Ніла Гілевіча, Адама Шостака, Міколы Мятліцкага ды іншых беларускіх паэтаў. Над пераўвасабленнямі паэтычных твораў на туркменскую працавалі Набаткулі Рэджэпаў і Сейітмурад Гельдыеў. З інтэрв’ю ў часопісе выступала маладая беларуская пісьменніца Юлія Алейчанка, якая пабывала ў Ашхабадзе. Неаднойчы “Дунья эдэбяты” друкаваў гутаркі з Алесем Карлюкевічам на тэму беларуска-туркменскіх літаратурных сувязяў. Выйшлі ў часопісе і ўспаміны беларускага літаратара пра туркменскіх пісьменнікаў Керыма Курбанніпесава, Каюма Тангрыкуліева, Какабая Курбанмурадава, Какалы Бердыева. Іх пераклаў на туркменскую Аннакта Атаеў.

Так што прастора ўяўленняў пра беларускую літаратуру ў Туркменістане пашыраецца. І як блізкая перспектыва — выданне ў Ашхабадзе новых калектыўных зборнікаў, якія б прадстаўлялі сучасную беларускую паэзію, сучасную беларускую прозу.

Сяргей Шычко

Казахстанская беларуска Любоў Шашкова

Паэтку з кніжкамі ў руках я сустрэў непадалёк ад галоўнай пляцоўкі выставы-кірмашу. Больш ведаюць беларуску можа ў Алматы: як журналістку, паэтэсу. Раней працавала ў “Казахстанскай правде”, цяпер — намесніца галоўрэда ў літаратурна-мастацкім часопісе “Простор”. Любоў Шашкова сціпла так стаяла пры стэндзе выдавецтва “Мастацкая літаратура”. На пытанне, ці ведае гэтую жанчыну, Алесь Бадак, дырэктар выдавецтва, распыліўся ва ўсмешцы: “Не толькі ведаю, але й быў адным з першых чытачоў кнігі”. Упершыню яе творы выйшлі ў Беларусі асобным выданнем на беларускай мове. І выдавецтва “МЛ” да таго спрычынілася.

За такі падарунак Любоў Канстанцінаўна ўдзячная найперш Алесю Карлюкевічу, цяпер Міністру інфармацыі. Згадвае, як яшчэ не ведаючы яе, напісаў ён цёплую рэцэнзію на падборку вершаў у адным з беларускіх часопісаў. Кніга Любові Шашковай “Луг залаты” — гэта ўжо радасная, шчаслівая рэальнасць для ўраджэнкі вёскі Васілёўкі, “што кіламетраў за 30 ад Бабруйска”. Раней то быў Парыжскі раён Магілёўшчыны. Тую рэальнасць — разам з аўтаркай і Алесем Бадаком — я сфатаграфавалі на цёплай хвалі кніжнага шчасця. Весткі ж прыводжу з маёй публікацыі пра зямлячку (“Крылы для творчага палёту” — ГР, 24.11.2011). Тады якраз у Казахстане выйшла яе кніга “Два вольныя крылы”, а ў паэтэсы быў юбілей — нарадзілася яна 18 лістапада 1951 года. Назву кнігі, прызнавалася, “нашапталі абедзве радзімы”. І на стварэнне вершаў і паэм Любоў Шашкову натхняюць як Беларусь, так і Казахстан. “З тым дарам землякам і ляцела Любоў з Алматы, дзе ўжо сорак гадоў жыве й працуе, у Мінск, — пісаў я ў 2011-м. — Паэтку, журналістку запрасілі на прэзентацыю кнігі казахскага класіка Мухтара Ауэзава “Шлях Абая” ў новым перакладзе на рускую мову Анатоля Кіма”. То можа на тую кнігу вершаў пісаў рэцэнзію Алесь Мікалаевіч?

Зямлячка захапляецца дзейнасцю калегі як радзімазнаўца, пісьменніка, даследчыка. Пахваліла кнігу Алеся Карлюкевіча “Братэрства” (Мінск, 2014) — ёсць і ў нэце https://fictionbook.ru/author/ales_karlyukevich/bratyerstva/read_online.html. Потым абмеркавалі, як зберагаецца ў Казахстане, Беларусі памяць пра ўраджэнца Нясвіжа, даследчыка культуры казахаў Адольфа Янушкевіча. Згадалі пра помнік на яго магіле ў Дзягільне (Дзяржынскі раён пад Мінскам) ды ўнёсак Уладзіслава Цыдзіка ў яго стварэнне, пра даследчыцу Фаіну Сцяклову, якая вывучала дзейнасць ссыльных рэвалюцыянераў. А кніга Адольфа Янушкевіча “Дневники и письма из путешествия по казахским степям” была выддадзена ў Алма-Аце ў 1966 годзе — Сцяклова там была перакладчыцай, аўтаркай прадмовы.

Вершы зборніка “Луг залаты” перастварылі з рускай мовы вядомыя беларускія творцы Мікола Мятліцкі ды Казімір Камейша. Сустрэў апошняга на выставе-кірмашы, ён казаў: вельмі моцныя, і тонкія, і беларускія па духу вершы ў зямлячкі з Казахстана. Пераклады ж раней, у 2014-м, друкаваліся ў часопісе “Полымя”. Я глянуў у нэце: у 2006-м вершы й паэмы Любоў Шашковай пад назвай “Луг золотой” выходзілі ў Алматы — у серыі “Літаратура народов Казахстана”. Як бачым, кветкамі з луга залатога яе паэтычнай творчасці маюць магчымасць любавання ў розных краінах.

ПРЫГАЖОСЦЬ І СІЛА

Лес... у электронным фармаце

Каштоўным прыродным багаццем Беларусі застаюцца велізарныя лясныя масівы

Што Беларусь — лясны край, тое ведаюць многія. Нездарма ж раней, калі прыходзілі на родную зямлю ворагі, тут заўсёды ўздываўся масавы партызанскі рух, а бярозы ды сосны становіліся партызанскімі сёстрамі. Што да Вялікай Айчыннай вайны, то ў афіцыйных дакументах была такая лічба: 374 тысячы беларускіх партызан. Цяпер падлічана: у нас на кожнага жыхара прыпадае каля 1 гектара пакрытых лесам земляў. Да таго ж краіна — у ліку дзесяці самых лясных у Еўропе.

Што сёння робіцца для таго, каб ашчадна, рацыянальна, па-гаспадарску тры багацці выкарыстоўваць і ўзнаўляць? Пра тое раскажыце журналістам на прэс-канферэнцыі ў Нацыянальным прэс-цэнтры Міністра лясной гаспадаркі Беларусі Віталь Дрожа. Прыведзем некаторыя з фактаў.

Экспарт? Улік і кантроль!

Мінлясгас актыўна займаецца стварэннем адзінай дзяржаўнай аўтаматызаванай інфасістэмы ўліку драўніны і здзелак з ёю. Спецыялісты прадпрыемства “Белдзяржлес” у 2017 годзе ўжо стварылі яе макет: эксперыментальны комплекс праграма-апаратнага забеспячэння. Пры яго дапамозе будзе весціся ўлік круглых лесаматэ-

рыялаў у электронным выглядзе. Тэсціроўка макета сістэмы прайшла летась на базе трох лясгасаў: Уздзенскага, Гродзенскага і Драгічынскага.

Цяпер ідзе дапрацоўка праграмы. Стварэнне сістэмы ўліку драўніны і здзелак з ёю плануюць завяршыць у 2020 годзе. Патрэба ў ёй — велізарная. Летась, напрыклад, на экспарт пастаўлена лесапрадукцыя, аказана паслуг на суму больш за 140 мільёнаў даляраў ЗША — 94% да 2017-га. І гэта зроблена было ва ўмовах, калі экспарт круглага лесу быў у Беларусі забаронены. Такім чынам, у супастаўляльных умовах (без уліку экспарту круглага лесу ў папярэднія гады) рост экспарту склаў 174%. Тое адбылося за кошт развіцця ўласных дрэваапрацоўчых магутнасцяў. Як вынік — забяспечана выкананне ўсіх фінансава-эканамічных паказчыкаў, ёсць стабільнае развіццё лясной гаспадаркі.

Перасадка? Круглы год!

Многія ведаюць: якасны пасадкавы матэрыял — важны складнік эканомікі лясной гаспадаркі. Яшчэ адзін сучасны лесанасенны комплекс па вырошчванні пасадкавага матэрыялу з закрытай каранёвай сістэмай здадуць гэтай вясной

у аграгарадку Шчомысліца, пад Мінскам. Сёлета запланавана і будаўніцтва такога цэнтра на базе Магілёўскага лясгаса. Два комплексы працуюць з мінулага года дзякуючы рэалізацыі праекта “Развіццё ляснога сектара Беларусі”: адзін — у Івацэвіцкім лясгасе (Брэстчына), другі — у Глыбоцкім доследным лясгасе (Віцебшчына). Кіраўнік Мінлясгаса лічыць, што такія комплексы дазваляць забяспечыць Беларусь пасадкавым матэрыялам палепшанай якасці, да таго ж пастаўляць на экспарт пэўную колькасць зялёнай прадукцыі.

На будаўніцтва сучасных лесанасенных цэнтраў, комплексаў набыццё тэхнікі, абсталявання выкарыстаны сродкі Міжнароднага банка рэканструкцыі і развіцця. Па-

гадненне аб пазыцы было падпісана ў красавіку 2015-га: як дадатак да праекта “Развіццё лясной гаспадаркі Беларусі”. МБРР прадаставіў Беларусі пазыку на суму 40,714 млн даляраў ЗША. Савет выканаўчых дырэктараў банка ў сакавіку 2018-га прыняў рашэнне і пра дадатковае фінансаванне (12 млн еўра).

Паляўнічы турызм? Гэта выгадна!

Для паляўнічых з розных краін у Беларусі ствараюцца камфортныя ўмовы, іх прыязджае ўсё больш.

Замежны паляўнічы турызм у 2018-м прынёс лесапаляўнічым гаспадаркам Беларусі кожны пяты зароблены рубель. Прыбыткі ад такой дзейнасці летась — амаль 5 мільёнаў рублёў. Палявалі ў асноўным на лася, аленя і касулю.

Цяпер у лесапаляўнічых гаспадарках Мінлясгаса ёсць 90 паляўнічых комплексаў: у Брэсцкай вобласці — 13, Віцебскай — 18, Гомельскай — 14, Гродзенскай — 11, Мінскай — 21 і Магілёўскай — 13. Каб стварыць камфортныя ўмовы для паляўнічых, збудаваны новыя аб’екты, рэканструваны комплексы ў Ганцавіцкім, Лёзненскім, Ваўкавыскім і Валожынскім лясгасах.

ДЗЕНЬ РОДНАЙ МОВЫ

Духоўнае багацце

Музей Якуба Коласа ладзіў акцыю “Дзясятка — за Коласа!” Яе ўдзельнікам прапанавалі напісаць дыктоўку па творах Песняра і вызначыць: з якога твора ўзяты ўрывак для яе. Кожны, хто прыйшоў у музей, змог паўдзельнічаць і ў інтэрактыўнай гульні-віктарыне “Куфэрак скаргаў роднай мовы” — трэба было адказаць на пытанні пра жыццё і творчасць Якуба Коласа, паказаць веданне роднай мовы.

У свой час Якуб Колас напісаў радкі, якія застаюцца актуальнымі: “Найвялікшым духоўным багаццем народа з’яўляецца яго мова. У мове адлюстравалася гісторыя народа, яго працоўнае жыццё, яго барацьба, яго смутак і радасць, яго прырода, яго любоў і гнеў”.

Са светам паразуменне

“Разнамоўны дзіўны свет” — такі літаратурна-адукацыйны праект да Свята роднай мовы ладзілі супрацоўнікі Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН Беларусі. Для дзяцей і падлеткаў прайшла цікавая праграма з інтэлектуальнымі, лінгвістычнымі гульнямі, конкурсамі, віктарынай, гучнымі чытаннямі.

Працавала ў бібліятэцы таксама інтэрактыўная кніжная выстава “Чытаем сусветную класіку па-беларуску”. Многія шэдэўры рускай, польскай, украінскай, а таксама французскай, англійскай, нямецкай літаратуры можна чытаць на роднай мове.

ЗДAROУЕ

Бараўляны — тэрыторыя надзеі

Наведнікі Анкалагічнага цэнтру, у тым ліку й замежныя, у хуткім часе змогуць спыняцца ў новай камфортнай гасцініцы, якая ўзведзена пад Мінскам

“Хваробаю цывілізацыі” называюць у свеце ракавыя захворванні. У беларускіх спецыялістаў ёсць вялікі досвед іх лячэння, звяртаюцца па дапамогу і пацыенты з замежжа. СМІ пісалі, напрыклад, што ў 2012-м у Беларусі была праведзена аперацыя па перасадцы печані Ме-

іру Дагану. Былы кіраўнік ізраільскай разведкі Масад, маючы цяжкае анказахворванне, пражыў яшчэ больш за тры гады.

Намеснік Прэм’ер-міністра Беларусі Ігар Петрышэнка, які наведваў нядаўна Рэспубліканскі навукова-практычны цэнтр анкалогіі ды медыцынскай радыялогіі імя М. М. Аляксандрава (у пасёлку Бараўляны пад Мінскам), адзначыў поспехі яго спецыялістаў у лячэнні анкалогіі. Дырэктар цэнтру, доктар медыцынскіх навук, прафесар

Алег Суконка прыводзіў на сустрэчы нямала доказаў на карысць укаранення ў Беларусі скрынінгавых праграм. Дарэчы, Урад Беларусі падтрымлівае такую працу, скіраваную на ранняе выяўленне анказахворванняў. І ёсць яшчэ добрая навіна для пацыентаў, іх сваякоў, якія прыязджаюць у Бараўляны з-за мяжы ці аддаленых рэгіёнаў Беларусі на абследаванне, лячэнне. Хутка яны змогуць спыніцца ў новай гасцініцы — будынак узведзены, будзе адкрыты сёлета. Там і сталовая, і рэстаран. Як вядома, некаму даводзіцца чакаць вынікаў абследавання пару дзён. Змогуць там жыць і пацыенты, якім зручней не плаціць за шпіталізацыю, а праходзіць лячэнне амбулаторна.

Сёння РНПЦ АМР імя М. М. Аляксандрава — найбуйная даследчая медустанова Беларусі. Сучасныя ўстаноўкі, прыборы, якімі карыстаюцца спецыялісты, можна ўбачыць на яе сайце. Штогод у Бараўлянах праходзяць абследаванне й лячэнне больш за 2 тысячы анкаворых з замежжа, пераважна з Расіі, Украіны, Азербайджана, Грузіі, Казахстана, Узбекістана, Арменіі, Літвы, Малдовы, Таджыкістана, Латвіі, Эстоніі. Ёсць і пацыенты з Балгарыі, Венгрыі, Венесуэлы, Вялікабрытаніі,

а таксама з Ізраіля, Ірака, Лівіі, ЗША. “З замежнікаў найчасцей прыязджаюць расіян са Смаленскай і Бранскай абласцей, з Калінінградскай, — раскажаў намеснік дырэктара па навуковай рабоце Сяргей Красны. — Часам едуць прайсці дыягностыку: камп’ютарную тамаграфію, МРТ, ультратраўмавое даследаванне, здаць аналізы. Запатрабаваны ўсе тры віды лячэння — хірургія, прамянёвая тэрапія, хіміятэрапія. Праўда, прамянёвая тэрапія дастаткова складаны і шматзруўневы працэс, і кошт паслугі адпаведны. Нядаўна з’явіўся ў нас так званы гама-нож — унікальны апарат для прамянёвай тэрапіі ды радыёхірургіі. Ён таксама стаў запатрабаваны ў расіян”.

Бывае, пацыенты з блізкага замежжа едуць у цэнтр за любой высокатэхналагічнай меддапамогай, калі яе няма ў іх рэгіёне ці не ўсім даступная. Тут можна зрабіць звычайную энда скапічную аперацыю з выкарыстаннем лапараскапіі, аперацыі на хрыбце, печані, нават мозгу. Бывае, злаякаснае новаўтварэнне ў пацыента выяўлена, і ў сваёй краіне ён пастаўлены ў чаргу на бясплатную аперацыю, аднак пухліна запушчана, і нельга марудзіць. Тады таксама

звяртаюцца па дапамогу ў беларускі цэнтр, але на платнай аснове. Людзям імпануе, што ў Беларусі выкарыстоўваецца комплекснае й камбінаванае лячэнне — так не ва ўсіх краінах заведзена. У цэнтры любы пацыент на 3-й, 4-й стадыі захворвання на рак можа атрымаць усе тры згаданыя віды лячэння. Няма ла сярод замежнікаў і нашых землякоў, якія, шукаючы рашэння праблемы, едуць на Бацькаўшчыну, у Бараўляны — з надзеяй на лепшае.

Як вядома, на Захадзе страхавыя кампаніі аплочваюць лячэнне толькі ў тых бальніцах, якія прайшлі еўрапейскую сертыфікацыю. Атрымаць такі дакумент страхавішчыкі прапаноўваюць і Анкацэнтру: абяцваючы прыток замежнікаў. Хоць лячэнне, медпрыборы тут найсучасныя, аднак будынку больш за 50 гадоў, і таму пакуль складана цэнтру ўпісацца ва ўсе еўрастандарты. Між тым за апошнія гады ў строй тут уведзены чатыры будынкі, у тым ліку паліклінічны корпус, дзе — найсучаснае абсталяванне. Летась Анкацэнтр аказаў паслугі калі 2,5 тысячы замежных пацыентаў, зарабіў на экспертных паслугах 3,5 мільёны даляраў.

Матэрыялы паласы падрыхтавала **Ганна Лагун**

Ангіяграфічны кабінет